

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

**Випуск 7
Том 1**

Засновано у 2015 році

Рівне – 2018

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні : зб. наук. пр. Вип. 7. Том 1 / упоряд. О. Б. Петренко; ред. кол. : О. Б. Петренко, Т. С. Ціпан, Н. М. Гринькова та ін. – Рівне : РДГУ, 2018. – 317 с.

До збірника увійшли наукові праці, здійснені у галузі теорії і методики виховання. Статті спрямовані на багатоаспектне висвітлення основних напрямів, сучасних підходів до змісту, форм і технологій виховного процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Гринькова Надія Михайлівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу історії освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Бех І. Д., доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри природничо-математичних дисциплін Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Коберник О. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Лобода С. М., доктор педагогічних наук, професор, доктор габілітований, професор звичайний Вищої школи інформатики і прикладних наук (м. Лодзь, Республіка Польща).

Члени редколегії:

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Карпенчук С. Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Ламаукасас В., доктор соціологічних наук, професор, директор науково-методичного Центру «Scientia Educologica», професор Шяуляйського університету (м. Шяуляй, Литовська Республіка);

Литвиненко С. А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Малолєпши Елігіуш, др. хаб., професор, декан педагогічного факультету Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові;

Пелєх Л. Р., доктор педагогічних наук, професор, зав кафедри міжкультурної комунікації та історії світової літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелєх Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Потапчук Т. В., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Стоклоса К., доктор наук, професор, Інститут Зигмунд-Неуман (Дрезден, ФРН);

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту Херсонського державного університету;

Шмид К., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри історії і теорії виховання Жешувського університету (м. Жешув, Республіка Польща);

Шугасва Л. М., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Ящук І. П., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

Бісовецька Л. А. кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик початкового навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Баліка Л. М. кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом МОН України № 515 від 16.05.2016 р.

Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України (галузі науки – педагогічні).

Упорядники: **проф. Петренко О.Б., доц. Ціпан Т.С.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Рецензенти: **Сейко Н. А.** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової і міжнародної роботи Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Кравченко О. О. – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол №3 від 29 березня 2018 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2018

ЗМІСТ

Павелків Р. В. Психологічні особливості та детермінанти морального розвитку особистості у дитячому віці.....	6
Беленька Г. В. Інтегровані курси в освітньому процесі вищої школи: переваги і ризики.....	17
Мельник Н. І. Європейські тенденції в модернізації професійної підготовки педагогів дошкільної освіти в Україні.	27
Крутий К. Л., Зданевич Л. В. Механізм практичної реалізації створення полікультурного мовленнєвого середовища в закладі дошкільної освіти.....	41
Семенов О. С., Семенова Н. І. Теоретичні та практичні засади застосування педагогічної технології в закладі дошкільної освіти.....	52
Дичківська І. М. Науково-методична система підготовки майбутніх вихователів до інноваційної педагогічної діяльності...	62
Врочинська Л. І. Технологія спільного педагогічного впливу вихователів і батьків на виховання гуманної поведінки старших дошкільників.....	74
Горопах Н. М. Підготовка майбутніх вихователів до формування у дошкільників ціннісного ставлення до праці.....	84
Джеджера К. В. Навчальний курс «Вступ до спеціальності» як засіб дидактичної адаптації майбутніх вихователів у закладі вищої освіти.....	94
Довбня С. О. Програмово-методичне забезпечення правового виховання дітей дошкільного віку: контент-аналіз.....	107
Єськова Т. Л. Підготовка майбутніх педагогів до керівництва художньою працею в закладах дошкільної освіти.....	117
Загородня Л. П. Викладання методики забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти магістрам спеціальності «Дошкільна освіта».....	125
Козлюк О. А. Світ дитинства в науково-педагогічній спадщині Т. Поніманської.....	134
Косарева Г. М. Проблема виховання толерантності у майбутніх логопедів.....	140
Кравець Л. М. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців дошкільної освіти.....	148
Куземко Л. В., Литвиненко С. В. Сучасні аспекти професійної підготовки вихователів до виховання гуманістично спрямованої особистості в дошкільному віці.....	157
Малиновська Н. В. Формування поетично-емоційної компетенції у художньо-мовленнєвій діяльності дітей.....	165
Мога М. Д. Спастика м'язів та її вплив на загальний психофізичний розвиток дітей.....	171

Павлюк Т. О. Застосування елементів народної математики в сучасних закладах дошкільної освіти.....	181
Падалка О. І. Ідеї Тамари Поніманської у підготовці майбутнього вихователя до гуманістичного виховання дітей дошкільного віку.....	189
Петрук Л. П. Дитячий фольклор як засіб морально-естетичного виховання дошкільників.....	195
Половіна О. А., Ліпчевська І. Наступність дошкільної освіти та нової української школи: реалії та перспективи.....	203
Степанова О. І. Модифікація педагогічної термінології як віддзеркалення процесу гуманізації виховання у творчій спадщині Тамари Поніманської.....	214
Улюкаєва І. Г. Світовий процес розвитку дошкільної освіти та його вплив на становлення вітчизняної теорії і практики (XIX – початок XX ст.).....	222
Фасолько Т. С. Гуманістична парадигма як основа виховання ціннісно орієнтованої особистості дитини передшкільного віку.....	233
Федоришин О. П. Fostering social skills via group work in higher education	243
Циплюк А. М. Підготовка майбутніх вихователів до створення здоров'язбережувального середовища в закладі дошкільної освіти: теоретико-методичні аспекти.....	251
Щербакова К. Й. Підготовка майбутнього викладача методик дошкільної освіти.....	260
Янцур Л. А. Реалізація принципу гуманізації в навчанні дошкільників образотворчій діяльності.....	267
Доробки молодих науковців	
Марчук Г. В. Проблема формування соціального досвіду дошкільників в світлі поглядів Т.І. Поніманської.....	276
Федорова Н. В. Сутність гуманістичної педагогічної позиції майбутнього логопеда.....	285
Швець О. В. Використання поетичних творів у поєднанні з бізібордами як засобу всебічного та гармонійного виховання дитини в закладі дошкільної освіти.....	294
Юрчук О. І. Застосування ділової гри як інноваційного методу навчання майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.....	303

НАВЧАЛЬНИЙ КУРС «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ» ЯК ЗАСІБ ДИДАКТИЧНОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті аналізується сутність дидактичної адаптації студентів до умов навчання в закладах вищої освіти. Виокремлено труднощі дидактичної адаптації, з якими стикаються майбутні вихователі на початковому етапі навчання у вищій школі. Розглянуто можливості навчального курсу «Вступ до спеціальності» щодо педагогічного сприяння дидактичній адаптації першокурсників – майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: адаптація, дидактична адаптація, дидактичне середовище, педагогічне сприяння дидактичній адаптації, майбутні вихователі, заклад вищої освіти, вступ до спеціальності.

Постановка проблеми. Зміна будь-яких умов життєдіяльності особистості зумовлює об'єктивну потребу в її адаптації до нових життєвих обставин. Останнім часом, коли постійно прискорюється темпоритм життя людини, а його зміст неухильно наповнюється новаціями, зазначена потреба набуває все більшої актуальності.

Сучасні реалії є такими, що життєвого успіху можуть досягнути фахівці, спроможні швидко адаптуватися до суспільних зрушень та науково-технічних досягнень, опанувати нові види або технології діяльності, нові форми спілкування, побудувати нові взаємини. У такій ситуації очевидно є необхідність посилення уваги до питання формування адаптивних особистостей у вищій школі.

Значущість зазначеного завдання зумовлена гуманістичною освітньою парадигмою, що передбачає сприяння комфортному навчанню студентів, створенню позитивної психологічної атмосфери, в якій кожний здобувач освіти отримує можливість розвинути і виявити свої потенціали, досягнути максимальних результатів професійної підготовки. З іншого боку, потреба в успішному вирішенні зазначеної проблеми загострюється в наш час ще й у зв'язку з необхідністю готувати майбутніх фахівців до професійної діяльності в динамічному ринковому середовищі, що накладає на вищі заклади освіти відповідальність за забезпечення їхньої конкурентоспроможності – здатності постійно вчитись, володіти гнучкою поведінкою і мисленням і на цій основі успішно адаптуватись до мінливих умов життєдіяльності.

Очевидним є й те, що згадане завдання наповнюється особливим змістом на початкових етапах професійної підготовки, що визначаються низкою суттєвих і різких змін у характері навчальної діяльності студентів-початківців. Адже практично з перших днів навчання вони стикаються з

необхідністю засвоєння значно більшого за обсягом та складнішого за змістом навчального матеріалу, що в умовах лекційно-семінарської організації навчання вимагає застосування нових підходів до пошуку інформаційних джерел та опрацювання інформації, підвищення рівня самоконтролю і самоорганізації.

Дидактичних новацій так багато й вони так різночудно відрізняються від узвичаєного плину шкільного життя, що далеко не всі першокурсники спроможні легко і безболісно адаптуватись до них. Це нерідко негативно позначається на їхніх емоційних станах, які виникають внаслідок невпевненості щодо власних можливостей, та на результатах навчання, що на початку здобуття вищої освіти зазвичай є нижчими за шкільні.

У зв'язку з цим набуває значущості дидактична адаптація студентів. Немає сумнівів у тому, що їх пристосування до дидактичної ситуації вищої школи можна прискорити за умови педагогічного сприяння. І хоча ця проблема активно розробляється в педагогічній теорії та практиці, існуючі труднощі адаптаційного періоду та прояви дезадаптації окремих студентів свідчать про необхідність додаткового пошуку ефективних способів і засобів її розв'язання.

Зазначені обставини спричинили зростання інтересу вчених до питання адаптації студентів до умов навчання у вищій школі (Т. Алексеева, Л. Антіпова, Г. Балл, В. Бозаджієв, Т. Буяльська, С. Ворожит, Л. Гармаш, Н. Жигайло, Ю. Зарюгіна, Н. Коцур, Г. Левківська, Н. Любченко, О. Налчджян, С. Оліфіра, О. Прудська, Т. Спіріна, Г. Токарева, В. Штифурак), зокрема дидактичної (В. Богорев, Т. Глушук, Д. Ловцов, І. Ляхова, О. Малихін, І. Микитюк, О. Плотнікова, С. Посохова, Т. Райчева, О. Учитель) і професійно-дидактичної (Л. Грицюк, А. Лякішева) адаптації, труднощів пристосування до дидактичного середовища закладу вищої освіти (Л. Бенедиктова, Т. Глушук, В. Кондратов, О. Новодворкіс).

У зв'язку з актуальністю питання педагогічного сприяння адаптації студентів у роботах дослідників знаходимо обґрунтування шляхів його реалізації: через забезпечення наступності форм навчання у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах (В. Петренко), створення у закладах вищої освіти організаційно-педагогічної системи сприяння адаптації студентів (А. Галус), створення педагогічних умов для сприяння адаптації (Н. Мачинська, А. Марчук), проведення спеціальних ознайомлювальних заходів для студентів-першокурсників (Ю. Буренніков, І. Хом'юк), організації евристичного навчання (О. Кривонос), мотивації навчальної діяльності і самостійної роботи студентів (В. Лесовий, В. Петрук), вдосконалення дидактичної компетентності викладачів закладів вищої освіти (І. Корнейко, О. Петрова).

Варто зазначити, що в науковому перебігу є чимало праць, присвячених проблемам адаптації до умов навчання у вищій школі майбутніх педагогів (А. Галус, Ю. Калюжна, В. Конончук, Ю. Крецька,

Н. Лозинська, Ю. Мельничук, О. Мороз) та зокрема майбутніх вихователів (В. Любова, М. Шик). При цьому висловлюються думки про те, що на перебіг адаптації студентів педагогічних спеціальностей можна вплинути з допомогою курсу «Вступ до спеціальності», який пропонується для вивчення з перших днів їхнього навчання (С. Гура, Н. Ішук, М. Коновальчук, В. Лесовий, Д. Мазоха, В. Петренко). Проте зміст педагогічного сприяння дидактичній адаптації майбутніх вихователів засобами відповідної навчальної дисципліни ще не отримав належного висвітлення в науковій літературі.

Метою статті є аналіз можливостей навчального курсу «Вступ до спеціальності» щодо педагогічного сприяння дидактичній адаптації першокурсників – майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі є чимало трактувань сутності дидактичної адаптації. Переважна більшість з них базуються на ознаках подолання невідповідності між дидактичними середовищами загальноосвітньої та вищої школи, яка полягає, на думку Т. Глушук, у суттєвому ускладненні змісту навчання, зростанні обсягу самостійної роботи, необхідності самостійного планування і розподілу часу, самоорганізації в нових режимних параметрах та зникнення більшості чинників контролю і стимулювання, дієвих під час шкільного навчання [1, с. 32].

У цьому контексті найширше тлумачення дидактичної адаптації пропонують І. Ляхова, О. Учитель, Ю. Щербяк, котрі розуміють це явище як пристосування здобувачів вищої освіти до нових дидактичних умов (в інтерпретації Ю. Щербяка – до нової системи навчання [11, с. 118]).

Поділяючи зазначену думку, В. Каземіренко, акцентує увагу на професійному аспекті згаданої системи, що зумовлює необхідність засвоєння студентами професійно значущих знань та здобуття професійної кваліфікації [2, с. 77].

З погляду інших учених (І. Микитюк, Л. Подоляк, В. Юрченко), дидактична адаптація пов'язана з підвищенням рівня готовності студента виконувати відмінну від попередньої діяльність у нових умовах. Так, зокрема на думку І. Микитюк, цей різновид адаптації студентів виявляється в особистісній готовності «до успішного опанування різноманітних нових організаційних форм навчання у вищій педагогічній школі, методів та змісту навчально-професійної діяльності, здатності пристосовуватися до значного збільшення обсягу навчальної інформації, до мови наукових текстів і вивчення спеціальної термінології» [7, с. 132]. Викладений перелік необхідних характеристик такої готовності Л. Подоляк та В. Юрченко доповнюють ще й вимогою щодо пристосування «до вивчення спеціальних предметів, які входять до змісту навчання у вищій школі та подолання «дидактичного бар'єру» між викладачем і студентами» [9, с. 62].

Натомість С. Посохова акцентує увагу на іншій важливій ознаці

дидактичної адаптації – становленні студента як суб'єкта всієї системи дидактичних відносин вищого закладу освіти. Відповідно, як слушно вважає автор, зазначене явище є прилученням студентів «до умов вищівського навчально-виховного процесу, у результаті чого він стає суб'єктом нових умов, нових видів діяльності й відношень і, як наслідок, набуває можливості оптимально виконувати свої функції» [10, с. 54].

Та особливо привертає увагу позиція, висловлена В. Богорєвим, О. Кривонос, Д. Ловцовим, В. Петренко, О. Плотніковою, яка базується на розгляді дидактичної адаптації у площині її процесуального розвитку.

Зокрема, на думку О. Кривонос, це явище є складним, динамічним, багатofакторним процесом, який реалізується в активній творчій взаємодії студентів «з новими умовами вищівського соціального й дидактичного середовища» [5, с. 151], що виявляється у свідомому виробленні нових стереотипів діяльності та набутті «психічних новоутворень, необхідних для успішного оволодіння студентом обраної професії» [5, с. 151].

Багатofакторність дидактичної адаптації докладно відображено у дисертаційному дослідженні В. Петренко. Як стверджує дослідниця, перебіг зазначеного процесу є зумовленим наявністю в його структурі зовнішньої (компонентів дидактичних систем загальноосвітньої і вищої школи, а також наступності між ними) та внутрішньої (змісту мотиваційної сфери та рівня інтелектуального розвитку студентів) складових [8, с. 7].

Водночас доцільно згадати думку, висловлену Д. Корнейко та О. Петровою про те, що дидактична (в інтерпретації авторів – професійно-дидактична) адаптація студентів є процесом, який відбувається з участю викладачів вищих закладів освіти, і тому його результати значною мірою залежить від якості взаємодії всіх суб'єктів дидактичного середовища [4, с. 95].

На зазначену обставину звертають увагу і В. Лесовий та В. Петрук у монографії «Адаптація першокурсників до навчання у вищих технічних закладах освіти». Згідно з висновками авторів, перебіг дидактичної адаптації відбувається з різною інтенсивністю, що обумовлено, з одного боку, спектром особистісних властивостей кожного студента (передусім рівнем шкільної підготовки, загальною спрямованістю на успішне навчання у вищій школі), а з іншого – успішністю використання викладачами технологій навчання, зорієнтованих на забезпечення поступового переходу від шкільної системи до системи навчання у закладі вищої освіти, врахування наявного рівня мотивації навчання та навичок самостійної роботи студентів [6, с. 11].

Викладене, на наш погляд, є підставою для визначення дидактичної адаптації як *усвідомленого, багатofакторного процесу пристосування студента до дидактичного середовища вищого закладу освіти, у ході та в результаті якого відбувається його становлення як суб'єкта дидактичних відносин, виробляється готовність до успішної, раціонально організованої*

навчально-професійної діяльності, що передбачає засвоєння умінь та навичок учіння в організаційно-методичних умовах вищої школи, зростання рівня інтелектуального розвитку та самоорганізації.

У контексті педагогічного сприяння такий процес набуває рис двосторонньої взаємодії викладачів і студентів, коли ситуація самостійного *приспособування* студента до нової дидактичної ситуації, що нерідко відбувається шляхом «проб і помилок», набуває певних рис *введення* студента викладачем у нове середовища, допомоги і підтримки з боку педагога у прийнятті незвичного, в засвоєнні нових способів дій.

Варто погодитися з думкою І. Корнейко та О. Петрової про те, що успішність реалізації цього завдання залежить від спроможності викладача створити умови для формування уявлень студентів про форми і методи навчання у виші та про можливості успішного навчання; мотивації навчання і зміцнення професійної спрямованості; спонування до активності в оволодінні знаннями, навичками та виявленні здібностей під час навчання; послідовного нарощення «дидактичних труднощів під час навчання студентів відповідно до зростання їхніх пізнавальних можливостей» [4, с. 85-96].

Висновки дослідників, присвячені зазначеній проблемі (Ю. Буренніков, І. Корнейко, О. Кривонос, В. Лесовий, А. Марчук, Н. Мачинська, І. Микитюк, О. Петрова, В. Петрук, І. Хом'юк), дають підстави стверджувати, що її успішне розв'язання залежать від багатьох факторів, а передусім від урахування: змісту найзагальніший дидактичних труднощів, з якими стикаються першокурсники на початкових етапах навчання та змісту індивідуальних дидактичних труднощів, які долають конкретні студенти в конкретних умовах навчання; специфіки навчання, особливостей дидактичного середовища в закладі вищої освіти; наявності в закладі вищої освіти педагогічного сприяння адаптації загалом та дидактичній адаптації зокрема; місця викладача в системі педагогічного сприяння дидактичній адаптації та змісту його діяльності щодо такого сприяння; можливостей навчальної дисципліни (дисциплін), які викладає науково-педагогічний працівник, щодо сприяння дидактичній адаптації студентів; рівня дидактичної компетентності та педагогічної майстерності конкретного викладача закладу вищої освіти.

Опрацювання науково-теоретичних джерел (Н. Грабко, А. Марчук, Н. Мачинська, І. Микитюк, А. Шульга), а також аналіз власного досвіду дає змогу інтегрувати труднощі дидактичної адаптації студентів у чотири групи:

– *організаційно-навчальні труднощі*, переважно пов'язані з відсутністю умінь виконувати навчально-професійну діяльність у нових дидактичних умовах та необхідністю опанування новими формами і методами учіння, контролю його результатів, самоорганізації у пошуку інформації та у підготовці навчальних завдань;

- *пізнавальні труднощі*, спричинені необхідністю вдосконалення наявних або вироблення нових способів опрацювання великих обсягів навчального матеріалу (сприйняття, осмислення (передусім аналізу, синтезу, порівняння, систематизації, класифікації тощо), запам'ятовування і пригадування інформації) та оперування абстрактними формами його відображення у вигляді теорій, концепцій, напрямів, принципів, моделей, схем тощо;

- *орієнтаційні труднощі*, зумовлені невизначеністю цінностей, мотивів, ідеалів, цілей навчання у вищій школі, професійної підготовки та майбутньої професійної діяльності;

- *особистісні труднощі*, що виникають внаслідок недостатньої готовності до прийняття ролі суб'єкта освітнього процесу, усвідомлення, застосування та розвитку особистісних потенціалів у ході здобуття вищої освіти.

Варто також згадати й про специфічні труднощі, які нерідко виникають у процесі дидактичної адаптації майбутніх вихователів – вони виникають, з одного боку, у зв'язку з необхідністю засвоєння складного матеріалу психолого-педагогічних курсів, а з іншого – внаслідок невідповідності між очікуваннями щодо невідкладного ознайомлення з діяльністю вихователя та змістом навчання, який охоплює систему теоретичних дисциплін.

На підставі зроблених висновків та зважаючи на те, що дидактичне середовище утворюють зміст, форми, методи навчання і контролю, сукупність дидактичних вимог (критеріїв успішності навчально-професійної діяльності студентів), цінності і традиції навчання у вищій школі (і конкретному закладі вищої освіти), то до змісту дидактичної адаптації студентів слід віднести передусім отримання знань про особливості дидактичного середовища закладу вищої освіти, вдосконалення пізнавальних та організаційних умінь і навичок, розвиток інтелектуальних умінь і самостійності, формування особистісних цінностей та мотивів щодо навчання, що може сприяти розвитку його особистісних потенціалів у напрямі засвоєння соціальної ролі студента і майбутнього фахівця та ствердженню як суб'єкта дидактичних відносин.

Схематично цей процес виглядає таким чином:

Рис. 1. Модель дидактичної адаптації студентів до умов навчання в закладі вищої освіти

Відтак сенс педагогічного сприяння дидактичній адаптації студентів полягає, на наш погляд, в реалізації посередницької місії між умовами дидактичного середовища і студентом, а передусім: у сприянні виробленню досвіду навчання у закладі вищої освіти та вдосконаленню системи необхідних для цього особистісних властивостей; у певному коригуванні (у разі необхідності) умов дидактичного середовища, зняття невідповідності між цими умовами і можливостями студентів.

Тоді модель дидактичної адаптації студентів за умови педагогічного сприяння з боку викладача закладу вищої освіти отримує дещо інший вигляд:

Рис. 2. Модель дидактичної адаптації студентів до умов навчання в закладі вищої освіти за наявності педагогічного сприяння

Виходячи зі змісту наведеної моделі, у структурі педагогічного сприяння дидактичній адаптації майбутніх вихователів можна виокремити змістовий, організаційно-методичний та мотиваційно-смісловий компоненти, реалізації яких може сприяти ознайомлення з навчальним курсом «Вступ до спеціальності».

Зокрема значний потенціал відносно підвищення ефективності цього процесу криється у змісті відповідної навчальної дисципліни, який може бути представленим у трьох змістових блоках та містити навчальний матеріал щодо:

- всебічної характеристики закладу вищої освіти, до якого вступили майбутні вихователі (історії, сьогодення, здобутків, традицій підготовки майбутніх фахівців (зокрема майбутніх вихователів), цінностей навчання тощо) та його місця в системі вищої освіти України – *перший блок*;

- особливостей організації навчальної діяльності студента в умовах закладу вищої освіти: документами, які регламентують навчальну діяльність студента (законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну

освіту», Статутом закладу вищої освіти); форм організації навчання; методів роботи студента на заняттях, способів пошуку джерел, підготовки й оформлення (за потреби) домашніх завдань (повідомлень, довідок, рефератів тощо); методів контролю та підходів до накопичення підсумкового балу – *другий блок*;

– загальної характеристики майбутньої професійної діяльності, змісту та організації професійної підготовки вихователя закладу дошкільної освіти у вищій школі – *третій блок*.

Ознайомлення з навчальним матеріалом такого змісту може сприяти покращенню орієнтації майбутніх вихователів у дидактичній ситуації закладу вищої освіти, виробленню уявлень про зміст і завдання їхньої професійної підготовки та уточненню цілей учіння.

Також вірогідним бачиться те, що в результаті отримання знань про освітній заклад посилюється інтерес першокурсників до його цінностей і традицій, виникає почуття причетності до його життя. На цій основі та завдяки отриманню докладної інформації про те як відбуватиметься професійна підготовка до майбутньої професії, обґрунтуванню суспільної значущості майбутньої професії виразнішими стають цілі та цінності навчання, посилюється навчальна мотивація студентів.

Утвердженню ставлення такої якості суттєво сприяють ті методичні інструменти навчання і виховного впливу, які використовує викладач під час викладання навчальної дисципліни. Найбільш ефективним на початковому етапі дидактичної адаптації є, на наш погляд, інструментарій суб'єкт-суб'єктної взаємодії, що базується на дотриманні викладачем позиції порадирика, інструктора, консультанта на засадах партнерства і рівності.

Ураховуючи специфіку зазначеної ситуації, адекватними формами і методами на перших етапах навчання будуть ті, які є найбільшою мірою наближеними до шкільних. Тому під час перших лекційних занять важливим бачиться поєднання методу лекції з близькими для вчорашніх школярів методами бесіди, прикладу, пояснення. При цьому зрозумілими для них стають семінари і практичні заняття, які у змістовому та організаційно-методичному аспектах є наближеними до уроків узагальнення і систематизації знань, застосування знань, умінь і навичок на практиці. При цьому варто звернути увагу на те, що викладання і опрацювання навчального матеріалу на заняттях має супроводжуватись консультаціями та інструктажем відносно змісту або алгоритму виконання навчальних дій.

Доцільним на перших заняттях є систематичний поточний контроль щодо виконання навчальних завдань, а згодом – поступова переорієнтація студентів на самоорганізацію та самоконтроль у процесі учіння та формуванні підсумкового балу з навчальної дисципліни через підготовку до занять, до модульного та підсумкового контролю, до виконання самостійної роботи.

Безумовно, що зрештою елементи «опікування» діяльністю студентів мають набувати форм конструктивної співпраці з ними стосовно

опанування навчального матеріалу курсу. Тому нагальними завданнями сприяння дидактичній адаптації майбутніх вихователів є поступове ускладнення та збільшення обсягу інформації, призначеної для розгляду на лекціях та опрацювання на семінарах і практичних заняттях; наближення використовуваних викладачем форм і методів навчання до академічних.

Водночас постійної уваги викладача потребує питання раціоналізації розумової праці студентів, що полягає у навчанні учинню у вищій школі. Основні аспекти його розв'язання полягають у виробленні оптимального режиму праці, вдосконаленні системи самоорганізації, формуванні навичок джерельного пошуку, розвитку інтелектуальних можливостей та пізнавальних умінь студентів.

Слушним у контексті їх розв'язання є стимулювання самостійності, ознайомлення з технікою розумової праці студента, привчання до аналізу навчального матеріалу, висловлення та захисту власних суджень.

Викладене дає змогу представити зміст та структуру педагогічного сприяння дидактичній адаптації майбутніх вихователів засобами навчального курсу «Вступ до спеціальності» у такому вигляді:

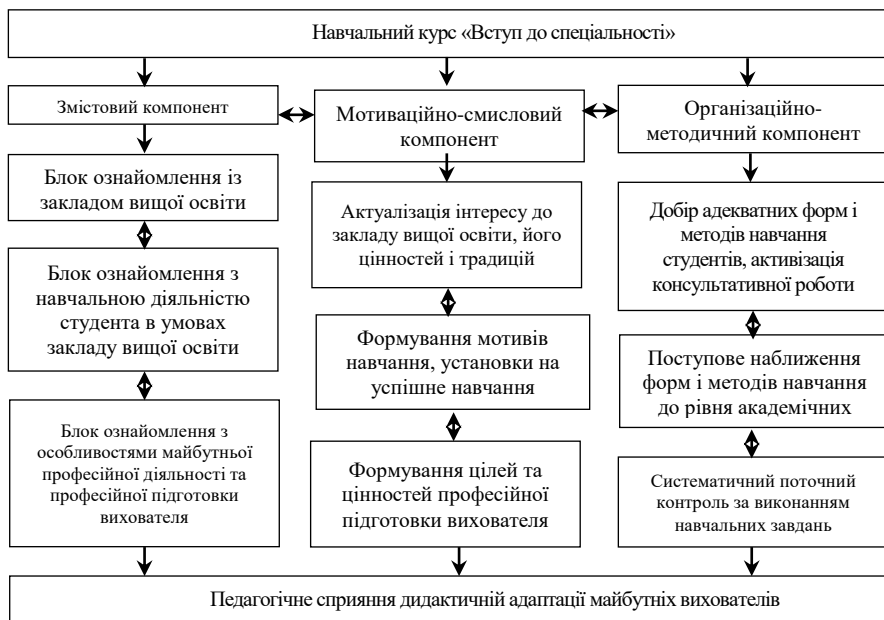

Рис. 3. Структура педагогічного сприяння дидактичній адаптації майбутніх вихователів під час вивчення навчального курсу «Вступ до спеціальності»

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, сутність педагогічного сприяння дидактичній адаптації полягає у допомозі

студентам щодо пристосування до умов дидактичного середовища та водночас – у створенні сприятливих умов для такого пристосування. У практиці педагогічного сприяння доцільно використовувати курс «Вступ до спеціальності». Ознайомлення з його змістом дає змогу покращити орієнтацію студентів в дидактичній ситуації закладу вищої освіти, ознайомити з цінностями навчання і майбутньої професійної діяльності, посилити мотивацію відносно навчання та професійної підготовки.

Адаптувальні можливості зазначеного курсу можна значно посилити шляхом використання адекватного методичного інструментарію та орієнтації на суб'єкт-суб'єкту взаємодію зі студентами, що залежить від рівня педагогічної майстерності викладача, зокрема – від його дидактичної компетентності. Зазначене питання, на наш погляд, потребує докладнішого аналізу і становить перспективу для подальшого наукового дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Глушук Т. Дидактична адаптація як складова загальної адаптації студентів-першокурсників / Т. Глушук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 8 (62). – С. 31–37.
2. Каземіренко В. П. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молодого людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії / В. П. Каземіренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 6. – С. 76–78.
3. Корнейко І. В. Дидактична компетентність викладача ВМНЗ та її роль у професійно-дидактичній адаптації першокурсників / І. В. Корнейко, О. Б. Петрова // Педагогічна культура викладача вищої школи : Матер. XLVI навч.-методич. конф., Харків, 21 листопада 2012 р. / ХНМУ. – Х., 2012. – С. 94–98.
4. Кривонос О. Евристичне навчання як важливий чинник успішної дидактичної адаптації студентів / О. Кривонос // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – № 8 (62). – С. 147–158.
5. Лесовий В. Ю. Адаптація першокурсників до навчання у вищих технічних закладах освіти : монографія / В. Ю. Лесовий, В. А. Петрук. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 144 с.
6. Микитюк І. А. Дидактична адаптація як важливий чинник формування загальнокультурної компетентності студентів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін / І. А. Микитюк // Зб. наук. пр. нац. акад. держ. прикорд. служби України. Серія «Педагогічні та психологічні науки». – 2013. – № 2 (67). – С. 130–136.
7. Петренко В. В. Наступність форм навчання в загальноосвітній школі і вищому закладі освіти як засіб дидактичної адаптації студентів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Вікторія

- Віталіївна Петренко ; Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2005. – 17 с.
8. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : підр. 2-е вид. / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – 352 с.
 9. Посохова С. Т. Психологія адаптуючоїся личности / С. Т. Посохова. – СПб. : РГПУ ім. А. І. Герцена, 2001. – 240 с.
 10. Щербяк Ю. А. Особливості адаптації першокурсників до навчання в вищому економічному навчальному закладі / Ю. А. Щербяк // Наук. вісник Мелітопольського держ. пед. ун-ту ім. Богдана Хмельницького. Серія «Педагогіка». – Мелітополь. – 2012. – Вип. VIII. – С. 117–125.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Hlushchuk T. Dydaktychna adaptatsiia yak skladova zahalnoi adaptatsii studentiv-pershokurnykyv [Didactic Adaptation as a Component of General Adaptation of First-year Students] / T. Hlushchuk // Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. – 2016. – No 8 (62). – S. 31–37. (in Ukrainian)
2. Kazemirenko V. P. Prohrama doslidzhennia psykhosotsialnykh chynnykyv adaptatsii molodoi liudyny do navchannia u VNZ ta maibutnoi profesii [Program of Research of Psychosocial Factors of Adaptation of a Young Person to Study at Higher Educational Institutions and the Future Profession] / V. P. Kazemirenko // Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota. – 2004. – No 6. – S. 76–78. (in Ukrainian)
3. Korneiko I. V. Dydaktychna kompetentnist vykladacha VMNZ ta yii rol u profesiino-dydaktychnii adaptatsii pershokursnykyv [Didactic Competence of the Teacher of the HMEI and Its Role in the Professional-didactic Adaptation of the First Course Students] / I. V. Korneiko, O. B. Petrova // Pedagogichna kultura vykladacha vyshchoi shkoly : Mater. XLVI navch.-metodych. konf, Kharkiv, 21 lystopada 2012 r. / KhNMU. – Kh., 2012. – S. 94–98. (in Ukrainian)
4. Kryvonos O. Evrystychnе navchannia yak vazhlyvyi chynnyk uspishnoi dydaktychnoi adaptatsii studentiv [Heuristic Study as an Important Factor in Successful Student Didactic Adaptation] / O. Kryvonos // Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. – 2016. – No 8(62). – S. 147–158. (in Ukrainian)
5. Liesovyi V. Yu. Adaptatsiia pershokursnykyv do navchannia u vyshchykh tekhnichnykh zakladakh osvity : monohrafiia [Adaptation of First Course Students to Study at Higher Technical Educational Institutions: Monograph] / V. Yu. Liesovyi, V. A. Petruk. – Vynnytsia : VNTU, 2017. – 144 s. (in Ukrainian)
6. Mykytiuk I. A. Dydaktychna adaptatsiia yak vazhlyvyi chynnyk formuvannia zahalnokulturnoi kompetentnosti studentiv u protsesi

- vyvchennia psykholoho-pedahohichnykh dystsyplin [Didactic Adaptation as an Important Factor in the Formation of the General Cultural Competence of Students in the Process of the Studying Psychological and Pedagogical Disciplines] / I. A. Mykytiuk // Zb. nauk. pr. nats.. akad. derzh. prykord. sluzhby Ukrainy. Seriiia „Pedahohichni ta psykholohichni nauky”. – 2013. – No 2 (67). – S. 130–136.(in Ukrainian)
7. Petrenko V. V. Nastupnist form navchannia v zahalnoosvitnii shkoli i vyshchomu zakladi osvity yak zasib dydaktychnoi adaptatsii studentiv : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.09 [Continuity of Forms of Studying in General Education School and Higher Educational Establishment as a Means of Didactic Adaptation of Students: author's abstract. dis ... cand.ped. sciences: 13.00.09] / Viktoriia Vitaliivna Petrenko ; Volynskiy nats. un-t im. Lesi Ukrainky. – Lutsk, 2005. – 17 s. (in Ukrainian)
 8. Podoliak L. H. Psykholohiia vyshchoi shkoly [Psychology of Higher Education:] : pidr. 2-e vyd. / L. H. Podoliak, V. I. Yurchenko. – K. : Karavela, 2008. – 352 s.
 9. Posokhova S. T. Psikhologhygija adaptirujushcheisja lichnosti [Psychology of Adaptive Personality] / S. T. Posokhova. – SPb. : RHPU ym. A. Y. Gercena, 2001. – 240 s. (in Russian)
 10. Shcherbiak Yu. A. Osoblyvosti adaptatsii pershokursnykiv do navchannia v vyshchomu ekonomichnomu navchalnomu zakladi [Features of the Adaptation of First year Students to Study at a Higher Educational Institution] / Yu. A. Shcherbiak // Nauk. visnyk Melitopolskoho derzh. ped. un-tu im. Bohdana Khmelnytskoho. Seriiia „Pedahohika”. – Melitopol. – 2012. – Vyp. VIII. – S. 117-125. (in Ukrainian)

Аннотация. В статье проанализирована сущность дидактической адаптации студентов к условиям обучения в учреждениях высшего образования. Выделены трудности дидактической адаптации, с которыми сталкиваются будущие воспитатели на начальном этапе обучения в высшей школе. Рассмотрены возможности учебного курса «Введение в специальность» относительно педагогического содействия дидактической адаптации первокурсников – будущих воспитателей учреждений дошкольного образования.

Ключевые слова: адаптация, дидактическая адаптация, дидактическая среда, педагогическое содействие дидактической адаптации, будущие воспитатели, учреждение высшего образования, введение в специальность.

Abstract. In the article it is analyzed the essence of didactic adaptation of students to the conditions of study in higher education institutions. The

essence of pedagogical assistance to didactic adaptation is to help students to adapt to the conditions of the didactic environment and, at the same time, to create favorable conditions for such adaptation. The difficulties of didactic adaptation faced by future educators at the initial stage of studying at a high school are highlighted. The possibilities of the “Introduction to the specialty” course on the pedagogical assistance to the didactic adaptation of first year students - future teachers of pre-school establishments are considered. It makes it possible to improve the orientation of students in the didactic situation of the institution of higher education, to familiarize with the values of education and future professional activities, to increase motivation in relation to training and vocational training. Adaptation possibilities of this course can be greatly enhanced by the use of adequate methodological tools and orientation on subject-subject interaction with students, which depends on the level of teacher's teaching skills, in particular - on his didactic competence.

Key words: adaptation, didactic adaptation, didactic environment, pedagogical assistance of didactic adaptation, future educators, institution of higher education, introduction to specialty.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2018

С. О. Довбня

ПРОГРАМОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ

Анотація. Контент-аналіз програмово-методичного забезпечення дозволив виявити особливості реалізації завдань правового виховання в контексті сучасної парадигми дошкільної освіти. Представлено змістовну характеристику поняття «правове виховання дітей дошкільного віку». Визначено особливості актуалізації правового виховання дітей дошкільного віку у парадигмі сучасної дошкільної освіти. Проаналізовано особливості реалізації засад правового виховання в контексті реалізації підходів та в змісті дошкільної освіти.

Ключові слова: правове виховання, програмово-методичне забезпечення, діти дошкільного віку, дошкільна освіта.

Постановка проблеми. Актуальність правового виховання в сучасному українському суспільстві значною мірою зумовлена потребою державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості. Як відомо, активну в правовому аспекті особистість потрібно формувати з раннього дитинства. Зважаючи на це, перед педагогами постають завдання розширення правових знань дитини, формування в неї відповідальності перед суспільством і державою, виховання її в дусі безумовного дотримання норм і права моралі.

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ
Збірник наукових праць

Випуск 7
Том 1

Упорядники:
проф. Петренко О.Б., доц. Ціпан Т.С.

Науково-бібліографічне редагування:
наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 29.03.2018 р.
Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 24,7. Замовлення №204/1. Наклад 300

I – 66 **Інноватика у вихованні** : зб. наук. пр. Вип. 7. Том 1 / упоряд.
О. Б. Петренко ; ред. кол. : О. Б. Петренко, Т. С. Ціпан,
Н. М. Гринькова та ін. – Рівне : РДГУ, 2018. – 315 с.

УДК 37 : 005.591.6
ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2018

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
ВРМ-ПОЛІГРАФ
вул. Буковинська, 3, м. Рівне, 33000;
тел.: 0362-64-21-34